

LLEGIR I ESCRIURE CRÍTICAMENT EN EL CONTEXT D'ASSIGNATURES IMPARTIDES EN ANGLÈS: EL CAS DE LA TITULACIÓ DE MESTRE ESPECIALITAT LLENGUA ESTRANGERA

Mariona Espinet Blanch
Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals
Facultat de Ciències de l'Educació
mariona.espinet@uab.cat

Eva Codó
Departament de Filologia Anglesa i Germanística
Facultat de Ciències de l'Educació
Eva.Codo@uab.cat

Mònica Feixas
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Monica.Feixas@uab.cat

Dolors Masats
Departament de Didàctica de la Llengua, de la Literatura i de les Ciències Socials
Facultat de Ciències de l'Educació
Dolors.Masats@uab.cat

Digna Couso
Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals
Facultat de Ciències de l'Educació
Digna.Couso@uab.cat

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

L'ensenyament d'assignatures en terceres llengües és una prioritat de la Comunitat Europea, del DURSI, del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, de la UAB, de la Facultat de Ciències de l'Educació d'aquesta mateixa universitat, i també de la titulació de Mestre Especialitat Llengua Estrangera. La docència en una tercera llengua necessita d'un professorat, tant a nivell d'ensenyament bàsic com superior, preparat per a realitzar-la. Una part del professorat de la titulació de Mestre Especialitat Llengua Estrangera de la UAB va rebre un ajut MQD-2005 titulat "Millora de les competències lingüístiques dels alumnes de la titulació de magisteri llengües estrangeres, mitjançant la impartició d'assignatures troncal en anglès". Un dels objectius del projecte va ser dissenyar i posar en pràctica estratègies docents per al desenvolupament de competències lingüístiques en anglès dels futurs mestres de llengua estrangera. En aquesta comunicació es presenten els resultats del treball relacionat amb el desenvolupament de les habilitats de lectura i escriptura des d'una perspectiva crítica. La presentació es centrarà en l'anàlisi dels resultats obtinguts en comparar dos textos produïts per cada estudiant com a resultat d'un procés de lectura lliure i d'un de crítica i identificarà quins són els perfils dels estudiants en relació al nivell d'assoliment de l'habilitat de llegir i escriure críticament. Els resultats, tot i que encoratjadors, mostren que encara hi ha un llarg camí per recórrer a l'hora d'esperonar als futurs mestres a adoptar posicionaments crítics.

ABSTRACT

Teaching in another language in higher education institutions is a priority in the context of Europe, Catalonia and the University Autònoma of Barcelona. A group of university teachers from the Faculty of Education of the University Autònoma of Barcelona was awarded a project on educational innovation funded by the Generalitat of Catalonia, namely MQD, whose main aim is to improve the linguistic competencies of students enrolled in a pre-service teacher education programme targeted at future primary teachers of English. The linguistic skills that have been considered include listening, speaking, writing, reading and interacting. This paper presents an innovation undertaken during 2006-07, the second year of the project. It aimed at enhancing students' ability to write and read critically. We will focus on the analysis of two students' texts written as a result of a free reading and of a guided critical reading and will try to outline students' profiles with regards to their ability to write and read critically. The results are encouraging but show that there is still room for change in relation to enhance students-teachers to adopt critical positioning.

PARAULES CLAU

AICLE/CLIL, Competències lingüístiques, Formació del professorat, Lectura crítica

ÀMBIT GENERAL D'INTERÈS DE LA INNOVACIÓ

L'experiència que es presenta forma part d'un projecte MQD (Millora de la Qualitat Docent) de la convocatòria 2005-06 titulat "Millora de les competències lingüístiques dels alumnes de la titulació de magisteri llengües estrangeres, mitjançant la impartició d'assignatures troncal en anglès". La finalitat del projecte en el qual s'inclou l'experiència que es presenta és la de millorar les competències comunicatives en anglès dels estudiants de la titulació Mestre Especialitat Llengua Estrangera mitjançant la docència en anglès en assignatures no-lingüístiques.

El projecte es proposa millorar les destreses lingüístiques dels alumnes de la titulació per a que assoleixin el domini necessari en la llengua anglesa que els permeti fer servir l'argot propi del món de l'educació (argot propi de la didàctica, de l'organització de centres, les matemàtiques, les ciències i les noves tecnologies) en els cinc àmbits de desenvolupament d'una llengua: la comprensió oral (escoltar), l'expressió oral (parlar), la comprensió escrita (llegir), l'expressió escrita (escriure) i la interacció en la comunicació. Tanmateix, es vol donar suport al professorat implicat en aquesta tasca tot facilitant-li l'elaboració de nous materials docents en anglès. Paral·lelament, es contribueix, mitjançant l'elaboració d'un glosari català-anglès, a ajudar als alumnes a augmentar el seu vocabulari en la llengua meta. Aquest glossari conté termes i expressions propis del món de l'educació i serveix per ajudar als usuaris a fer servir l'anglès per donar instruccions, organitzar la comunicació a l'aula i guiar l'aprenentatge en cadascuna de les assignatures que hem assenyalat anteriorment. Finalment, es vol millorar la coordinació entre els docents dels diferents departaments, en concret la coordinació durant primer curs a fi de contribuir a una adequada transició dels estudiants a la universitat.

En aquesta comunicació, presentem els resultats d'una innovació realitzada durant el segon any del projecte (curs 2006-2007) en el marc de l'assignatura de Didàctica de les Ciències. Concretament ens centrem en una de les habilitats cognitivolingüístiques en les quals del projecte hi volia incidir: la lectura i

l'escriptura crítica en anglès. Ens interessava desenvolupar recursos i estratègies didàctiques per a ser utilitzades a l'aula universitària i que es poguessin treballar de manera transversal. També pretenem avaluar el grau de dificultat que tenen els estudiants en treballar textos en anglès de manera crítica per poder així donar orientacions sobre com ajudar-los en el futur tenint en compte el context de les diferents assignatures.

DESENVOLUPAMENT

1. Objectius

L'experiència d'innovació docent que es presenta té la finalitat d'aprofundir en un àmbit de les competències comunicatives transversals que es desenvolupen en la Titulació de Mestre Especialitat Llengua Estrangera: La lectura de textos professionals i l'escriptura en assignatures impartides en anglès. Entenem que el desenvolupament de les habilitats de lectura i escriptura ha de facilitar a l'estudiant desenvolupar una visió crítica sobre la professió de fer de mestre i sobre la manera d'ensenyar diferents assignatures.

Els objectius concrets de la innovació son:

- Conèixer la competència inicial de lectura crítica de textos professionals en anglès dels estudiants.
- Desenvolupar instruments didàctics que ajudin els estudiants a millorar la seva competència de lectura i escriptura crítica de textos professionals en anglès.
- Proposar millores per orientar el treball de lectura i escriptura crítica a la llum dels resultats obtinguts.

2. Descripció del treball

2.1 Fonamentació

El treball realitzat (Codó et al. 2007; Couso et al. 2006; Espinet et al. 2007; Feixas et al. 2006; Masats et al. 2006) es fonamenta a partir de dues línies. Per una banda es considera que la docència en una llengua estrangera necessita establir objectius que incloguin els propis del contingut a ensenyar i també objectius relacionats amb l'aprenentatge de la nova llengua. El professorat universitari de diferents àrees es converteix així en professor de llengua. Ens incloem així en el corrent AICLE /CLIL (Aprendizaje Integrado de Contenidos y Lenguas Extranjeras / Content and Language Integrated Learning) que promou un ensenyament integrat d'una llengua estrangera i continguts específics en contextos d'ensenyament formal. Tot i que les dificultats tant teòriques com pràctiques d'aquest enfocament són importants (Feixas, 2005), existeix una forta voluntat política tant a nivell local, nacional com europeu per a promoure'l (APAC, 2005; Caballero i Masats, 1999; Coyle, 2000; Eurydice 2006; Marsh, 2002, 2003; Marsh et al. 2001). A més a més, considerem que cada àrea de coneixement desenvolupa un llenguatge propi i promou unes pràctiques comunicatives específiques que contribueixen a la construcció de coneixement (Jorba et al. 1998). En conseqüència, aprendre en el context d'una assignatura no-lingüística suposarà aprendre a ser competent en el desenvolupament de competències cognitivolingüístiques pròpies de l'àrea de coneixement en la qual es treballa, tot i utilitzant una llengua estrangera.

Per altra banda considerem que el desenvolupament de les competències cognitivolingüístiques dels estudiants els han de permetre actuar com a ciutadans i

com a professionals de l'educació en un món conflictiu i canviant on serà necessari posicionar-se. Ens situem així en un marc crític per al desenvolupament de les competències de lectura i escriptura. Això suposa acceptar que llegir implica establir una nova relació del lector amb el text, més dialògica per tal de qüestionar els valors, actituds i creences implícits en el mateix text (Stevens & Bean 2006; Cassany 2006).

2.2 Contextualització

L'experiència que es presenta es va realitzar durant el segon quadrimestre del curs 2006-07 en l'assignatura obligatòria de Didàctica de les Ciències que s'ofereix en el primer curs de la titulació de Mestre Especialitat Llengua Estrangera. L'assignatura es desenvolupa en una sessió setmanal d'una hora de teoria i una hora de pràctiques al laboratori amb el grup desdoblant. El nombre d'estudiants que varen participar de manera regular en les classes va ser de 40. El treball del professorat involucrat en la innovació va ser elaborat conjuntament pel grup de professors que formen part del projecte MQD al qual ens hem referit.

3. Metodologia

3.1 Disseny de l'estratègia didàctica

Per tal de conèixer el nivell inicial de competència de lectura crítica dels estudiants es va seleccionar un text que forma part de la bibliografia bàsica del curs: Harlen, W. (2004). Chapter 1: Teaching science 5-12: Why and how. *Teaching, learning and assessing science 5-12. 3rd edition*. London: Paul Chapman, 1-12. Es va demanar als estudiants de llegir-lo a casa i escriure un "Comentari personal" de caràcter lliure utilitzant la llengua pròpia, que en la majoria dels casos era el català. Els textos produïts es varen analitzar a partir d'una llista de categories per tal de descriure el nivell inicial de la competència de lectura crítica dels estudiants. Posteriorment es va demanar als estudiants de llegir un nou text en anglès que forma part també de la bibliografia bàsica del curs: Harlen, W. (2004). Chapter 11: Helping the development of scientific ideas. *Teaching, learning and assessing science 5-12. 3rd edition*. London: Paul Chapman. 157-172. Aquest cop es van donar als estudiants unes orientacions que els permetessin fer una lectura crítica de textos professionals i se'ls va demanar que les fessin servir per llegir aquest capítol. Per finalitzar, els estudiants varen escriure un text obligatòriament en anglès que reflectís els resultats de la lectura realitzada. Els textos dels estudiants es varen recollir i analitzar a partir de les mateixes categories utilitzades per analitzar el text lliure inicial. Això va permetre comparar els nivells de lectura crítica dels dos textos produïts per cada estudiant.

Les orientacions per a la lectura crítica incorporaven els següents elements:

a) Abans de llegir:

- *Sobre la referència...* Qui és l'autor? De on procedeix l'article? Quin títol té? Puc escriure una **referència** correcta del text?
- *Sobre el títol...* Quina impressió em dona? Motiva la lectura? Què espero trobar? De què crec que tracta l'article? Em venen més idees sobre el que es tracta en l'article?
- *Sobre els aspectes formals de l'article...* És agradable? Té bibliografia? Utilitza diversitat de llenguatges?

b) Durant la lectura:

- *Sobre la idea principal ...* Quina o quines són les idees principals que l'autor

vol transmetre? Tenen aquestes idees relació amb el que has llegit o vist en altres llocs? Quines dificultats has tingut per comprendre el text? Pots fer un breu **resum** de l'article en menys de 4 línies?

- *Sobre les altres idees del text...* Estàs d'acord o no amb algunes de les idees del text? Et generen dubtes algunes idees del text? Demanaries exemples en algun moment del text? Quines idees t'han agradat més i quines menys?
- *Sobre l'autor...* Et pots imaginar algunes característiques de la persona que ha escrit l'article? Creus que l'autor està d'acord amb el contingut del text o n'és crític? Quina finalitat té l'autor en escriure aquest article?
- *Sobre les dificultats de lectura...* Té el text alguna característica que dificulta la seva lectura? Quina? Et falten coneixements per comprendre el text? Quins?

c) Després de la lectura

- *Sobre què he après ...* En què has modificat les teves idees després de llegir el text? Quines noves preguntes et suggereix aquest text?
- *Sobre les aportacions...* Què t'aporta com a ciutadà aquest text? Quines aportacions fa l'article per a l'educació científica? Quines aportacions creus que fa l'article per a l'educació primària?

3.2 Anàlisi dels textos produïts pels estudiant

L'anàlisi dels textos resultat de la lectura lliure i de la lectura crítica guiada es va realitzar a partir d'una llista de categories que recollien els aspectes més importants que caracteritzen un posicionament crític davant d'un text per part dels lectors. Per a cada estudiant es va comparar el text lliure inicial i el text crític guiat per constatar la presència o absència de cada una de les categories establertes. Les categories utilitzades per a l'anàlisi varen ser les següents:

1. Referència: Situa l'estudiant la lectura i en fa una referència correcta?
2. Expectatives: Expressa l'estudiant les expectatives que li genera el text abans de llegir-lo?
3. Formalismes: Mostra l'estudiant una opinió sobre els aspectes formals del text?
4. Idees clau: Recull el text algunes idees clau que introdueix la lectura?
5. Relació: Relaciona l'estudiant el contingut del text amb altres idees, lectures, o experiències prèvies?
6. Avaluació: Utilitza l'estudiant expressions d'avaluació del contingut del text?
7. Autoria: Descriu l'estudiant el posicionament de l'autor?
8. Dificultats: Expressa l'estudiant les dificultats que ha experimentat durant la lectura?
9. Posicionament com a aprenent: Manifesta l'estudiant una postura com a aprenent davant del contingut del text?
10. Posicionament com a professional: Manifesta l'estudiant una postura com a professional de magisteri?

4. Resultats

Els resultats obtinguts en comparar els dos textos produïts per cada alumne ens permeten fer les següents observacions:

a) La utilització d'una estratègia didàctica tan senzilla com pot ser la distribució d'unes orientacions per a la lectura crítica de textos professionals produeix una millora global de la competència de lectura crítica dels estudiants. El gràfic de la Figura 1 mostra la mitjana del nombre d'aspectes de lectura crítica identificats en

els textos de cada estudiant. S'observa un augment molt considerable d'elements crítics entre els textos produïts després de la lectura lliure inicial i els elaborats després de la lectura crítica guiada. Tanmateix es fa necessari una anàlisi més detallada de cada categoria per veure si aquesta millora de la lectura crítica dels estudiants és general o bé es concentra en alguns aspectes concrets.

b) La utilització d'unes orientacions per a la lectura crítica ha millorat en un grau molt considerable la competència de lectura crítica dels estudiants en relació als aspectes lligats a l'anticipació abans de llegir. La taula de la Figura 2 ens indica el percentatge d'estudiants que mostren en els seus textos la presència de referències, l'exposició d'expectatives sobre el contingut del text, tant a nivell cognitiu com emocional, i la identificació i avaluació dels aspectes formals del text.

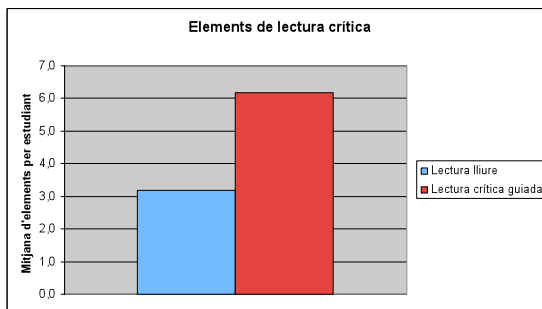

Figura 1

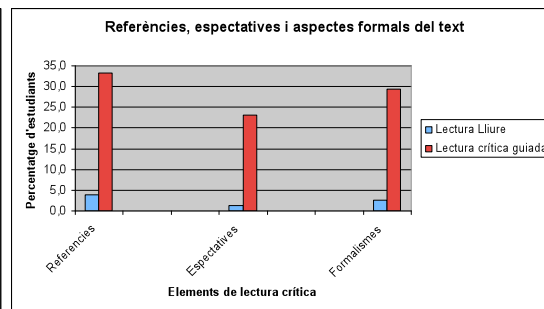

Figura 2

c) La majoria dels estudiants consideren que llegir és una activitat orientada a extreure les idees principals que transmet el text i, per tant, es situen espontàniament com a receptors passius. Un nombre menor d'estudiants també mostra en els seus textos de lectura lliure la capacitat d'establir relacions amb altres dominis més personals com a lectors i la d'avaluar les afirmacions del text. On es troba una major diferència en els textos de lectura crítica guiada és en la presència d'afirmacions sobre l'autor i la seva postura. Mentre que en els textos lliures cap estudiant veu la necessitat de reflexionar sobre l'autor i el seu paper en la construcció del text, en els textos guiats aquest percentatge augmenta fins aproximadament un 25% (Figura 3).

d) Les orientacions per a una lectura crítica ajuden els estudiants a ser més conscients de les seves dificultats i per tant els capaciten per poder-les minimitzar. On es detecten millores d'un grau menor és en la capacitat de posicionar-se com a aprenents i com a professionals, tal com mostrem en el gràfic de la Figura 4.

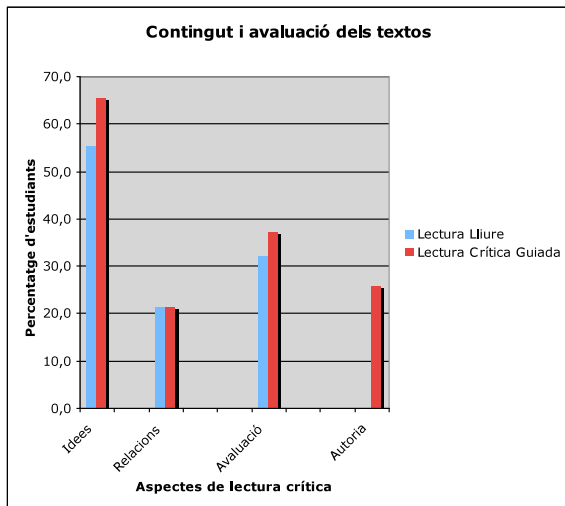

Figura 3

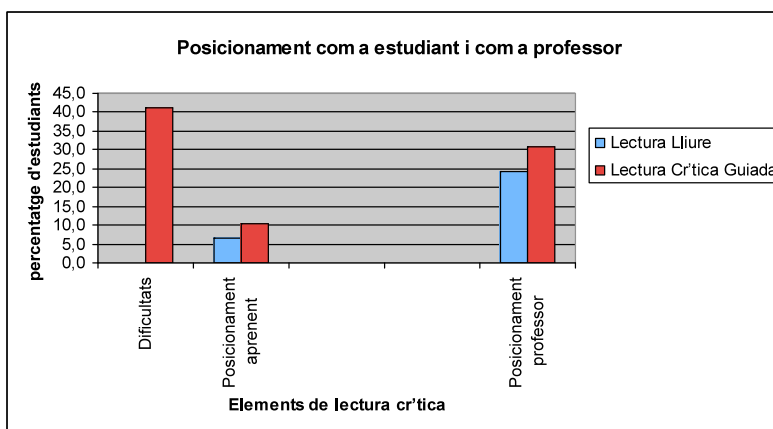

Figura 4

CONCLUSIONS

Els estudiants mostren dificultats importants a l'hora de llegir textos en una altra llengua. Afirment que llegir els suposa molt de temps atès que necessiten regularment recercar el significat de moltes paraules. Llegir en anglès els genera inseguretats en no estar del tot segurs sobre la captació del missatge que vol transmetre el text. Aquesta actitud creiem que en part ve condicionada pel significat que els estudiants donen a l'activitat de llegir: la interpreten com un procés de transmissió d'un coneixement que cal aprendre en lloc de considerar la lectura com una oportunitat per a qüestionar el món i la professió docent tal i com es presenta en els textos.

Les estratègies didàctiques utilitzades en aquesta innovació han contribuït a la millora, en alguns aspectes, de la competència de lectura i escriptura crítica dels estudiants. Així, per exemple, aquestes orientacions han afavorit la consideració per part dels estudiants del text com un objecte resultat del treball d'un autor amb unes intencions i posicionaments personals i professionals. Això indica que els estudiants han començat a construir una relació més dialògica entre l'autor i el lector a través del text. Tanmateix hi ha aspectes que no han millorat gaire amb la utilització d'unes orientacions de lectura crítica com són la relació de l'estudiant lector amb les idees del text i el desenvolupament d'una postura crítica davant la visió intencionada del món professional que dibuixa l'autor. Això ens indica que tot i que es comença a construir una relació amb l'autor mediada pel text, aquesta no es

simètrica. Avancem la necessitat de desenvolupar altres estratègies didàctiques més interactives que afavoreixin la construcció de posicionaments personals i professionals més crítics com a resultat del treball de lectura.

El projecte MQD dintre del qual s'ha inserit aquesta petita innovació ha suposat, per a tot el professorat que hi ha participat, plantejar alguns dels reptes importants que suposa la docència universitària en una altra llengua. Aquest camí tot just s'obre i cal seguir treballant per aprofundir-hi a través de la realització de recerques-acció que facilitin la reflexió sobre la pràctica docent universitària.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- APAC (ed.) (2005) *CLIL in Catalonia: from theory to practice*. APAC monograph 6. Barcelona: APAC Publications.
- Caballero, B.; Masats, D. (1999) "Les llengües estrangeres com a vehicle d'aprenentatges escolars". *Perspectiva Escolar*, 232: 19-25.
- Cassany, D. (2006). *Rere les línies*. Barcelona: Empúries.
- Codó, E.; Masats, D.; Feixas, M.; Espinet, M.; Couso, D. (2007): "Analysing the Level of Complexity of University Students' Written Responses: A Comparison between First and Foreign Language Productions". In C. Rust, (2007) (Ed.): *Improving Student Learning Through Teaching*. Oxford: Oxford Brookes University. pp. 158-170.
- Couso, D.; Feixas, M.; Masats, D.; Espinet, M. (2006) *Treballant les competències lingüístiques dels futurs mestres de llengua estrangera en context: l'ensenyament de ciències i matemàtiques en anglès*. Actes del IV Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació (CIDUI). Barcelona: Signo Impressió.
- Coyle, D (2000) "Raising the profile and prestige of Modern Foreign Languages in the whole school curriculum", in Field, K (ed.) *Issues in Modern Foreign Languages Teaching*. London: Routledge Falmer. pp. 255-268.
- Espinet, M.; Codó, E. ; Feixas, M.; Masats, D.; Couso, D. (2007) *Llegir i escriure críticament en el context d'assignatures impartides en anglès: El cas de la titulació de mestre especialitat llengua estrangera*. IV Jornada d'Innovació Docent. IDES. UAB.
- Eurydice (2006): *Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe*.
http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/071EN.pdf
[15.10.2006]
- Feixas, M.; Masats, D.; Couso, D.; Espinet, M.; Codó, E.(2006) *Millora de les competències en llengua anglesa dels alumnes de la titulació de Mestre, Llengua Estrangera mitjançant la impartició d'assignatures no-lingüístiques en anglès: una experiència AICLE*. III Jornada d'Innovació Docent. IDES. UAB.
- Feixas, M. (2005): *La decisió d'impartir una assignatura troncal en anglès: right or wrong?* II Jornada d'Innovació Docent. IDES. UAB.
- Jorba, J. et al. (eds.) (1998) *Parlar i escriure per aprendre. Ús de la llengua en situació d'ensenyament-aprenentatge des de les àrees curriculars*. Barcelona: ICE-UAB.
- Marsh, D. (2002) (ed.) *Content and Language Integrated Learning: The European Dimension - Actions, Trends and Foresight Potential*. Jyväskylä: UniCOM.
- Marsh, D. (2003) "The relevance and potential of content and language integrated learning (CLIL) for achieving MT+2 in Europe". *ELC Information Bulletin* 9: April 2003.
- Marsh, D. et al. (2001) *Profiling European CLIL Classrooms*. Language Opens Doors. Finland: University of Jyväskylä.

- Masats, D. Espinet, M.; Feixas, M.; Couso, D. (2006): *La docència en anglès en assignatures no-lingüístiques a la titulació de Mestre Especialitat Llengua Estrangera*. Actes del IV Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació (CIDUI). Barcelona: Signo Impressió.
- Prat, A., Márquez, C., Marbà, A. (en premsa). *Literacitat científica i lectura*. Temps d'educació.
- Stevens, L.P. & Bean, T.W. (2006). *Critical literacy: Context, research & practice in K-12 classrooms*. New York: Sage.